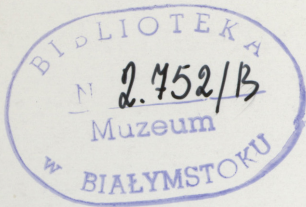

Muzeum Historyczne
Oddział Muzeum Okręgowego
w Białymstoku

**TRZY KOLEKCJE
W 150 rocznicę urodzin
Zygmunta Glogera**

lipiec - sierpień 1995

Kolekcjonerstwo polskie ma wieloletnią historię. Jego początki tkwią w pałacach królewskich i magnackich, z czasem obejmując coraz szersze kręgi, by w XIX wieku zadomowić się w szeregach mieszczaństwa i inteligencji. Następne stulecie przyniosło powiększenie przekroju społecznego kolekcjonerów.

W 150 rocznicę urodzin Zygmunta Glogera Muzeum Historyczne w Białymstoku zorganizowało wystawę zatytułowaną "Trzy kolekcje", aby w ten sposób uczcić pamięć o najbardziej znanym i cenionym kolekcjonerze naszego regionu. Ten bardzo zasłużony dla polskiej kultury badacz, mieszkający w Jeżewie, zgromadził wiele cennych eksponatów etnograficznych, archeologicznych i historycznych. Jego pasja zbieracza pamiątek polskiej przeszłości znalazła wielu kontynuatorów. Jakub Antoniuk, Ryszard Kraśko i Władysław Litwińczuk to trzej przedstawiciele z licznej grupy kolekcjonerów. Połączyło ich wspólne zainteresowanie historią — od czasów najdawniejszych, aż po współczesność. Część ich kolekcji, którą prezentujemy na wystawie, jest dowodem głębokiego zrozumienia wartości tradycji, mimo różnicy w wykształceniu, wykonywanej pracy oraz możliwościach docierania do nowych, interesujących zabytków.

Niezwykłą postacią wśród kolekcjonerów naszego regionu był bez wątpienia Jakub Antoniuk. Całe życie spędził w Dobrzyniewie Dużym pracując na gospodarstwie, ale było to jego jakby zajęcie uboczne. Od wczesnych lat młodości pociągały go polityka, praca społeczna, samokształcenie, turystyka, a przede wszystkim zbieractwo. I głównie tym zajęciom poświęcał każdą wolną chwilę. Wciągnięty w nurt walki z okupantem niemieckim, po II wojnie światowej jeden z czołowych działaczy ruchu chłopskiego, zawsze pasjonował się historią. Jego kolekcjonerstwo wyrosło z wielkiego szacunku dla historii, tradycji swojego regionu i poszanowania jego przeszłości.

W ciągu całego swojego życia zgromadził imponujący i różnorodny zbiór, o wielkiej wartości historycznej, archiwalnej i naukowej. Począwszy od eksponatów archeologicznych (toporki kamienne, ozdoby z brązu), poprzez geologiczne skamienieliny, po etnograficzne i historyczne, które na wystawie prezentowane są najliczniej. Wśród nich największą uwagę przykuwają militaria,

Jakub Antoniuk z Dobrzyniewa Dużego

gdź halabardy, cepy bojowe, piki, kosy osadzone na sztorc, maczugi są niezwykle rzadkie w prywatnych kolekcjach.

Interesujący jest również zbiór broni białej. Uzupełnieniem tej części są odznaczenia, medale, znaczki, plakietki, guziki od mundurów z całego niemal świata. Ciekawe są również prezentowane wyroby rzemiosła artystycznego, rzeźba ludowa oraz bibeloty.

Największym jednak szacunkiem Jakuba Antoniuka cieszyła się książka. Jego księgozbiór może być zaliczony do najciekawszych w naszym regionie. Są w nim mszały, modlitewniki, podręczniki szkolne z XVII wieku, książki w języku hebrajskim, niemieckim i arabskim, literatura piękna, przewodniki, księgi historyczne i naukowe. Były dla niego źródłem poszukiwania prawdy. Gromadził również dokumenty, mapy, fotografie, ryciny, pocztówki. Służyły mu do opracowywania niezwykłych albumów, turystycznych przewodników, monografii miast, herbarzy.

Ta wspaniała kolekcja, której jedynie fragmenty możemy udostępnić jest bezcennym źródłem wiedzy. Swoją wiedzę dzielił się Jakub Antoniuk ze wszystkimi, którzy potrafili ją docenić. Od jego śmierci w 1988 r. zbiory znajdują się pod opieką syna Bogusława.

Nieco inny charakter ma kolekcja Ryszarda Kraśki. Zgromadzone w niej obiekty służyły autorowi przede wszystkim do popularyzowania wiedzy historycznej o Białostoczczyźnie na łamach prasy i w publikacjach książkowych.

Ryszard Kraśko przybył z rodzicami do Białegostoku w czasie II wojny światowej. Tu ukończył szkołę średnią, zaś studia polonistyczne na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. W 1955 r. wrócił do naszego miasta. Początkowo nie związany z dziennikarstwem, z czasem stał się jednym z najbardziej znanych i cenionych publicystów. Jego artykuły w "Gazecie Biało-

stockiej” oraz felietony wygłaszane na antenie Białostockiej Rozgłośni Polskiego Radia, cieszyły się dużą popularnością. Był współzałożycielem "Kontrastów", pasjonował się również teatrem.

Praca zawodowa, którą wykonywał wymagała bezustannego poszukiwania źródeł, materiałów, ikonografii. Ryszard Kraśko był jednym z najbardziej wytrwałych "szperaczy". Stąd w jego kolekcji niezwykle cenne i rzadkie tytuły prasy polskiej z XIX wieku oraz białostockiej z początku XX wieku i lat międzywojennych. Unikalne zwłaszcza są egzemplarze jednodniówek wydanych w Białymstoku w 1913 r., a także okolicznościowe druki ulotne, dotyczące historii miasta i jego najbliższego regionu.

Bardzo bogaty jest zbiór pocztówek z Białegostoku z okresu I wojny światowej i dwudziestolecia międzywojennego. Stanowią one bezcenne źródło ikonograficzne naszego miasta.

Zasięg chronologiczny jego książek, felietonów, szkiców był bardzo rozległy, ale tematyka pozostała niezmienna — historia regionu białostockiego. Napisał również przewodnik turystyczny po Białymstoku.

Ryszard Kraśko z Białegostoku

Zmarł mając 49 lat. Jego kolekcja archiwaliów budzi nadal wielkie zainteresowanie, ze względu na swoją wartość historyczną i naukową.

Władysław Litwińczuk z Suraza, niewielkiego obecnie miasteczka w pobliżu Białegostoku, przeżył 91 lat. Całe życie pracował na roli, ale każdą wolną chwilę poświęcał zbieraniu i ochronie zabytków z najbliższej mu okolicy. Jego pasja zrodziła się przypadkowo, kiedy wyorane na polu "skarby archeologiczne" dały początek kolekcji, która do dzisiaj jest jedną z najwię-

Władysław Litwińczuk z Suraza

kszych atrakcji Suraza. Swoimi odkryciami zainteresował specjalistów. Dzięki niemu zdołano zabezpieczyć kilka stanowisk archeologicznych. Jako pierwszy prace badawcze na polu Litwińczuka rozpoczął w 1936 r. dyrektor Muzeum w Grodnie dr Józef Jodkowski.

Wśród miejscowej ludności Władysław Litwińczuk zdobył miano "historyka". Zabytki, które tworzą jego kolekcję w większości pochodzą z szerokiej doliny Narwi z okolic Suraza. Są bardzo różnorodne. Obok najstarszej broni myśliwskiej — krzemienne grociki do strzał, maczugi, są tu narzędzia codziennego użytku, fajki gliniane z XVI w., garnki wczesnośredniowieczne o zdobionych powierzchniach oraz oryginalne wyroby ceramiczne z XVII i XVIII wieku. Gromadził również rzadkie i cenne minerały. Wielkie zainteresowanie wśród naukowców wzbudzają znajdujące się w zbiorach Władysława Litwińczuka szczątki zwierząt kopalnych: czaszki żubra i niedźwiedzia, kły i poroża. Z czasem rozpoczął również gromadzenie zabytków etnograficznych.

O znaczeniu eksponatów zgromadzonych w "muzeum" w Surazu świadczy zaciekawienie, jakie wzbudziły wśród archeologów, historyków, dziennikarzy. Na łamach regionalnej i ogólnopolskiej prasy ukazało się wiele artykułów poświęconych niezwykłemu kolekcjonerowi.

Władysław Litwińczuk zmarł w 1992 roku. Jego pasję zbieracza odziedziczył również syn Wiktor, który nie tylko dogląda skarbów zgromadzonych przez ojca, ale również powiększa kolekcję o nowe znaleziska.

Lucyna Lesisz

2.752/B

Eksponaty ze zbiorów:

Jakuba Antoniuka

Ryszarda Kraški

Władysława Litwińczuka

Scenariusz i komisarz wystawy

Lucyna Lesisz

**Muzeum Historyczne
Oddział Muzeum Okręgowego
w Białymstoku
ul. Warszawska 37**

czynne codziennie oprócz poniedziałków

w godz. 10.00 - 17.00